

SLOVENIJA

UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, GOSPOSKA 12 — NAROČNINA ČETRTLETNO 15 DIN, ZA POL LETA 30 DIN, ZA VSE LETO 60 DIN — POSAMEZNE ŠTEV. 1'50 DIN — V ZAMEJSTVO ZA VSE LETO 90 DIN
UPRAVNIŠTVO: LJUBLJANA GOSPOSKA 12 — POŠTNOČEK. RAČUN: LJUBLJANA ŠT. 16.176 — ROKOPISOV NE VRAČAMO — OGLASI PO TARIFU — TISKA ZADRUŽNA TISKARNA (M. BLEJEC) V LJUBLJANI

Na usodnem razpotju

Dolgo zadržane sile so se sprožile v boj, ki mu v tem trenutku ni mogoče predvideti vseh oblik in stopenj nadaljnega razvoja, kaj še konca. Toda slednji evropski človek čuti, da se je začel boj, ki utegne biti odločilen za prihodnost mnogih rodov. To je občutek, ki ne vara, ker ga je utrdila vrsta težkih preizkušenj, ki sta nam jih dali zlasti zadnji dve leti od tiste nemirne jeseni, ko smo se zadnjič vdali iluziji miru. Vendar samo za trenutek. Previsoka cena, za katero je bil mir kupljen in ki je že prvi vtisk olajšanja adušila

je v resnici pomenila polom povelj Evrope, v katero smo navzlic vsem težavam poskušali uravnati in vključiti svoje življenje. Znašli smo se na pragu nove dobe, ki ji komaj slutimo obrise. Treba je bilo samo še urediti nekaj stvari po raznih koncih Evrope, da se je odprl oborožen boj sproščenih sovražnih sil.

Vojna je danes najtežja in najusodnejša resničnost, ki je zaznamovala vse narode, tudi tiste, ki še niso razvrščeni v bojne vrste ob svojih mejah. Napor, ostati izven spopadov in vojskujočih se sil, pomeni prav tako težak in do konca negotov boj z vojnimi silami. Toda tudi taki uspešni napori ne morejo zmanjšati dejstva splošne vojne. Ko niso hoteli pred leti priznati resničnosti zakona o nedeljivosti miru, bodo morali vsi narodi zdaj takó ali drugače občutiti dejstvo nedeljivosti vojne.

V tem vrtincu ubijanja, podiranja in puščavjenja je ljudem in narodom potreben skrajšen napor, da na koncu oni zmagajo v drugačnem znamenju kot se je vojna začela. Poleg močne stvarne sile je potrebna tudi moč razumskega spoznavanja in presojanja resničnosti okoli nas. Nastal bo nov svet, takšen ali drugačen, in tudi nam bo odmerjena nova usoda — boljša ali slabša, kdo vé. Ko verujemo v boljše, z gotovostjo vemo, da bo v okviru ustvarjene nove resničnosti ta usoda v veliki meri odvisna od nas samih.

Zavedati se moramo predvsem, kaj hočemo. Za svoje smo sprejeli smotre in ideale vseh naših prejšnjih rodov, ki so hrepeneli po svobodi in se čedalje zavestneje bili zanj, odkar so se zavedli kot ljudje in kot narod. Tudi Slovenci imamo svojo stran v knjigi naporov in bojev človeškega rodu, osvoboditi se, dvigniti se in najti svojo podobo.

V to kulturno zgodovino v najširšem pomenu besede je vključen boj vseh zatiranih posameznikov, razredov in narodov, ki so hoteli svoj prostor pod vesoljnim soncem, ki bi moralo obsevali tudi njihovo delo in življenje.

Krvavi in nekrvavi politični boji izpolnjujejo velik del te zgodovine. Postavljenim med različne družbene sile so le-te ljudje tehtali in merili, se vezali s temi in se topli z onimi, kot sta jim velevala čut varnosti in zavest nujnosti v streljenju k bolj ali manj jasnim smotrom. Stvarnost odločnega trenutka jim je kazala in z nujnostjo odkrivala sredstva in načine boja. Ljudje so si polagoma v teh bojih izoblikovali orodje miselnih pojmov, s pomočjo katerih so mogli jasneje razločevati obdajajočo jih resničnost, spoznavati jo in obvladovati po svoji volji.

Pred štiristo leti so se s prvimi začetki moderne države iz resničnosti, ki jo je kri-la tedanja družba, začeli ostriti pojmi, s katerimi so ljudje posledje mislili vedno, kadar so delali in govorili o javnih, političnih stvarih. Tu je predvsem pojem državne suverenosti, katere nosilec je bil sprva vladar, potem pa se je njen temelj v nadaljnjih stoletjih čedalje bolj širil preko nekaterih privilegiranih stanov do širših množic, ki so se že zelo približevale tisti celotnosti in skupnosti, ki jo danes imenujemo narod. Ljudske množice, ki so izpričevale svojo življenjsko silo in s svojim delom prispevale k napredku, so uveljavljale svojo udeležbo tudi pri oblasti — v imenu demokracije. Kulturni razvoj in napredek je iz brezlične množice ljudstev ustvaril narode, ki so se začeli zavedati svoje skupnosti in življenjske povezanosti in postali nosilci državne suverenosti. Vsem tistim narodom, ki še niso uživali politične svobode, je bil največji smoter, ustanoviti lastno suvereno narodno državo — v imenu samoodločbe narodov. V notranji ureditvi so posamezni narodi, kjer je več narodov skupaj ustanovili svojo državo, ali sicer diferencirani deli skušali zagotoviti svoje življenjske možnosti v federaciji.

To so bila temeljna načela ideologije, ki je dobila svoje končne oblike nekako ob koncu velike vojne, ko smo tudi Slovenci v tem jeziku izražali in uveljavljali svoj politični program. V ostvarjanju teh idealov se je v teku stoletij v nakazanem razvoju izoblikoval politični in pravni red, ki je znan kot demokratični red. Uveljavljanje njegovih načel je pomenilo preoblikovanje sveta v smislu razumnejšega reda. Logični red je zvesto odražal urejeno realnost. Zato

NAŠE POTI

Današnja številka »Slovenije« se predstavlja svojim bralcem v novi obliki. Staro smo morali žrtvovati, da lahko razširimo vsebino. Lastniki »Slovenije« se bodo prizadevali, da ustrežejo želji bralcev po večji pestrosti lista. Radi bi, da se list postopno razvije v resnično zrelo prizadevanj in hotenja duhovno prebujenega slovenskega razumnštva, v vestnega in kritičnega kronista vseh pomembnih dogodkov in pojavov pri nas in okrog nas, v tednik evropske ravni. Pridobili smo lepo število novih sodelavcev in prednjačiti hočemo v zglednem pojmovanju odgovornosti za javno besedo.

List hoče, kakor doslej, z vso doslednostjo služiti slovenski stvari, vendar z večjim poudarkom svojih pozitivnih nalog, služiti hoče naši pripravljenosti na usodne odločitve, ki prihajajo, in odkritosrčnemu sporazumu in zblizanju narodov naše države. Buditi hoče zavest, da smo Slovenci državni narod, da hočemo zato biti nosilci državne volje in ne njen predmet. Jugoslovanska državna zavest mora iti pri nas skozi slovensko zavest, ker druge poti pri slovenskem ljudstvu do nje ni. Slovensko misel hočemo prikazati kot stvariteljsko, kot misel prihodnosti in jo ostro opredeliti nasproti vsem političnim atavizmom. Bolj ko s starejšim rodom računamo z našo mladino.

»Slovenija« hoče ostati neodvisna od vseh strankarsko političnih skupin. Znano je, da list take smeri nalaga izdajateljem samo žrtve. Kakšna namera nas torej vodi? — Prepričani smo, da je nam Slovincem prav posebno potreben list, ki lahko svobodno zastopa edino le koristi narodne skupnosti. Majhen narod mora s svojimi močmi skrajno varčevati na vseh področjih. Gospodarnost z narodnimi močmi je železen življenjski zakon naše narodne samoohrane. Vse poudarjanje slovenstva je tako dolgo neodkritosrčno, dokler ne priznamo, da so neke vrednote in nujnosti, ki vežejo mimo vseh nazorskih in drugih razlik vse člene naše narodne družine, in jim moramo zato podrediti vsa svoja drugotna prizadevanja. Ko drugi s strastjo in vnemo iščejo in poudarjajo to, kar nas navznoter in navzven loči, hočemo strastno in vneto iskati in poudarjati to, kar nas navznoter in navzven druži.

To ne pomeni, da hočemo biti politično brezbarvni, da se hočemo vnetati za neko megleno politično slogaštvo in se izogibati vsem kočljivim političnim in nazorskim vprašanjem. Imamo svoje trdno miselno izhodišče in hočemo z njega osvetljevati vso problematiko slovenstva. Jasneje, odločneje in dosledneje ko kdor koli pri nas hočemo izvajati zadnje zaključke iz svojih miselnih osnov. Drugih meril v svojem listu ne priznavamo. Nič si ne obetamo od raznih prizadevanj po politični koncentraciji, dokler niso jasne osnove, na katerih je odkrito in plodno sodelovanje političnih skupin mogoče. Zato se hočemo prizadevati, da prikažemo slovensko stvarnost v čim svetlejši luči, da razčlenimo resnična notranja nasprotstva slovenske družbe in pokažemo, kje se resnično razhajamo in kje je sodelovanje mogoče in kje je to sodelovanje zapoved naše samoohrane. Do kraja jasna mora postati funkcija političnih strank v narodnem življenju, a tudi meje njih uveljavljanja.

Jasnost moramo v prvi vrsti zanesti v pojmovanje usodnega dejstva, ki ga imenujemo narod. Narod je tako mogočna stvarnost, da mora vsak stvaren politik in vsak resen slovenski človek biti na jasnem, kaj nam je dejstvo, da smo narod. Tu ne sme biti nobenega slepmišenja. Iz nejasnosti o tem, kaj je narod, kakšen je njegov odnos do države, katere so njegove življenjske nujnosti, živijo vsi režimi in vse politične ideologije, ki so slovenstvu sovražne ali kvarne. Iz te nejasnosti se hrani vsa totalitarna politična miselnost, ki po svojem bistvu nasprotuje življenjskim pogojem malega naroda in razdira osnove naše države.

Z vidika narodne samoohrane se bomo zoperstavili vsakemu prizadevanju, stisniti vse slovensko življenje in vso njegovo vprašanje v nasprotje dveh političnih taborov in vsakemu prizadevanju političnih strank, monopolizirati vsa področja javnega življenja. Stranke niso edina oblika uveljavljanja ljudske volje in bodo to v demokraciji prihodnosti še manj, in področja so, kjer jim ne gre beseda. Vsako tako poenostavljenje notranje problematike slovenstva je protizivljenjsko, je lažnivo, je gola umišljava. Nobenega političnega načela ne priznavamo kot absolutno, naj si nadeva nacionalno, socialno ali katero drugo obleko. Vsaka totalitarna politična prizadevanja so za majhen narod pogubna, izvirajo iz miselnosti, ki vsa zaverovana v oblast zatajuje duha in gloda na koreninah evropske kulture. Zoperstavili se ji bomo, kjer koli jo srečamo.

Popolnoma se zavedamo, da bo izšel iz današnjih političnih potresov nov svet in nov življenjski red, vemo, da današnje oblike demokratičnega življenja niso dokončne, priznavamo, da v velikem socialnem prerivanju ne more nihče ostati nevtralen, ampak se mora postaviti na eno ali na drugo stran — doslednemu Slovincu se ne bo težko odločiti —, vemo pa tudi, da niso mogoče nobene trajne rešitve mimo naroda in narodnega načela. Narodna misel je živa misel in z vidika vsake žive misli moremo ustvariti svoj pogled na svet človekov, le s to omejitvijo, da noben nazor ne more zajeti vsega življenja.

Z vidika svoje vodilne misli, misli o avtonomnosti slovenskega narodnega življenja, hočemo izoblikovati svoj nazor, svoj slovenski nazor, kot miselno usodlino vseh življenjskih modrosti in spoznanj o bistvu naroda, o življenjskih pogojih in nujnostih in o življenjskem smislu malega naroda. Nasproti tesnemu političnemu nacionalizmu hočemo postaviti svojo

(Nadaljevanje na 2. strani.)

obvladati sveta in njegovih sil. Le počasi so spoznavali, da se posamezni nakazani elementi ne smejo ločiti drug od drugega in ne dadó uveljavljati posamič. In še pozneje je prišlo spoznanje, da demokracija ni in nikdar ni bila le sestav določenih političnih in pravnih načel. Tu šele smo se zavedli, da ustanove demokracije niso več mogle zajeti vrste najpomembnejših novih življenjskih pojavov. Pozabili smo biti na družbeni temelj, na katerem se je demokracija polagoma razvijala, in mislili le na politični in pravni red, ki je takó nenadoma ostal v zraku in postal neučinkovit. Družba pa je medtem rasla in se razvijala, preoblikovala razmerja med ljudmi in narodi ter ustvarila vrsto prej čisto neznanih življenjskih oblik, ki so terjale tudi nove, svoje politične in pravne ureditve ter vsiljevale stvarjem nove zakone in ljudem novo logiko.

Tu smo danes, na prehodu, ko si moramo izostriti novega orodja in orožja, s katerim bomo mogli obvladati novo družbeno in politično resničnost. Politična je namreč v najtesnejši zvezi z družbeno in gospodarsko, iz nje neposredno izhaja. Zato ni slučajno, da se na področju družbenega in gospodarskega reda kaže isto kot v politiki, da namreč z dosedanjimi miselnimi zakoni ni mogoče razpoznati današnje dobe in jo suvereno uravnati. V tem smislu se govori, da ne gre več za krizo v okviru tega gospodarskega in družbenega reda, temveč za krizo tega reda samega.

V podobnem smislu govorimo tudi o krizi današnjega političnega reda in o nujnosti korenite preureditve. Toda pri tem mislimo le na zemljepisne prestavitve meja, ne da bi posegli v same zakonitosti, s katerimi se obvladuje politično življenje, v samo bistvo političnega sveta, ki je do zdaj vezan na nakazane politične ustanove, začeni s državo in suverenostjo. Toda če pogledamo vprašanje v vsej njegovi celotnosti in zveznosti vsebinskega in časovnega razvoja, utegnemo priti do sklepa, da s današnjo politična dejavnost ne more nasloniti na podedovane politične ustanove, temveč da mora iskati in najti novih in svojih.

Če se ob koncu še povrnemo k mislim, s katerimi smo začeli, se nam vzbuja misel, da utegne spričo vsega, o čemer smo zgoraj razmislili, ta vojna dobiti drugačen značaj, kot bi kazale danes razvite fronte in kot so ga imele prejšnje vojne. Porojena sicer iz enakih vzrokov in nadaljujoč natanko tam, kjer je prejšnja nehala, v tej smeri ne bi mogla prinesiti niti začasne kolikor toliko zadovoljive ureditve, ker je čas odprl nova vprašanja, ki niso obsežna v vojnih smotrih vojskujočih se sil. Prej ali slej se bodo morale fronte preurediti in preusmeriti v znamenje te nove problematike.

Tako ostaja v tem neredu, kot je dejal jeseni leta 1938. Francoz Jean Casson, ena sama resničnost, to so narodi. Narodi,

ki sprejemajo škotsko prho miru in vojne. Narodi, ki ne lažejo, ki so nedolžni — toda so resničnost. In ko se resnični narod razjezi in začne gibati, se ustvarja zgodovina. Vse drugo je fantasmagorija.

Narodi so danes med dvema tečajema: med to težko, nemirno in krivo sedanostjo ter sluteno in sanjano, mirno in človeško prihodnostjo. Vmes je dolga, težka in trnjeva pot.

Kot zmerom, kadar so se ljudje znašli pred elementarnimi, nadmočnimi silami, si je treba tudi danes iskati zasilnih začasnih zavetij, samó da si obvarujejo golo življenje in zanesljivo krčijo pot korak za korakom dalje. Ta stvarna politika je sicer preprosta a nujna. Kdo jo ima pravico odreči preganjanim, posameznikom in narodom, ki so v obrambi lastnega življenja. Takó ima tudi sedanji metež za nas navzlic naši politični nevtralnosti usoden pomen, ker prav preprosta politična modrost narokuje, da si ne poslabšamo položaja in ne klonemo pred tistim, ki nam grozi z gotovo smrtjo. Dejstvo vojne, ki dejansko že zajema vso Evropo, daje tudi naši stvarni dnevni politiki bolj strateški kot ideološki značaj, upoštevajoč v prvi vrsti varnost. Toda naravnost usodno bi bilo pozabiti na ideologijo, ki jo slej ko prej vezemo s kulturo v obrazloženem smislu — s kulturo, ki daje edina vsem tem bojem smisel in smer. Kultura, zakladnica vseh najplemenitejših naporov človeškega rodu, je razvijala in branila narodom smotre, je bila sonce, ki jim je svetilo. In kadar so ljudje občutili največjo neskladnost dane dobe in družbe, nasprotje med življenjsko resničnostjo in kulturo, so bili zmožni v zaletu pripeljati življenje naprej, ga razširiti in razmahniti.

Ko bomo spremljali politična dogajanja v svetu in pri nas, jih merili in razbirali ter iskali rešilnih poti, spoznavajoč politične sile, ki že obstojé in druge, ki se utegnejo razviti tudi v naš prid, bomo izpolnili nekaj svoje zastavljene naloge, če bomo pripomogli k temu, da se bodo tudi Slovenci razjezili in ustvarili košček svoje prave zgodovine.

smo zaupali tem logičnim zakonom in načelom ter verovali, da moremo z njihovo abstraktno izpopolnitvijo predreti v resničnost samo in jo dovršiti.

Toda nenadoma smo se znašli v neki krizi. Izvajanje formalnih demokratičnih načel je dopustilo mogočna gibanja, ki so bila naperjena naravnost proti demokraciji. Doživeli smo, da so zahtevali preureditev Evrope v imenu samoodločbe narodov

Federacija, ki naj bi vsakemu združenih narodov pomenila poroštvo za obstanek in razvoj v znamenju vsesplošnega napredka, je v svoji izvedbi služila silam, ki na vso moč nasprotujejo napredku.

Narodi se niso znašli in v spoznavanju, da vse do podrobnosti izdelane zamisli o ureditvi sveta ničesar ne izboljšujejo, njihova reakcija sprva ni šla preko zmede in razočaranja, preko občutka, da ne morejo več

VOJNA

Rozman Joško:

Neučinkovita borba zoper draginjjo

I.

Vojna na severu se zadnje dni ne razvija več v tisti dramatični zapovednosti kakor v začetku. Z okolitvijo Narvika so dosegle iznenadne svoj vrhunec. Zdej se vrši razvrstitev obojestranskih sil v velikem obsegu in na velikem prostoru. Z nemško zasedbo južne Norveške in njenega glavnega mesta na eni in z angleškimi zmaganji na morju in obvladanjem severne Norveške na drugi strani so dane osnove in mogočnosti za nadaljnji razvoj vojskovanja.

Na suhem so za zdaj Nemci strateško v ugodnejšem položaju. Pred vsem so zasedli obljudenje južno Norveško, v kateri se zgrinja velikanska večina norveškega prebivalstva. Ker imajo v posesti glavno mesto Oslo, obvladajo tudi občila, kar je v vojaškem pogledu velikega pomena in kar v precejšnji meri izravna zgubljeno oblast na morju. Kajti iz Osla, središča železniške in cestne mreže, lahko operirajo na notranji črti nasproti nasprotniku, ki prihaja od severa po suhem in od zahoda po morju. To se pravi z drugimi besedami, da zberejo lahko zaradi nje pri absolutno manjši vojski na severnem kraju relativno močnejša krudela veliko hitreje kakor nasprotnik na daljši zunanji črti strateškega kroga. Pri tem je treba še upoštevati, da ima ta zunanji krog prav malo občil.

Zavezniki so na suhem bržkone še zmeraj nekoliko na slabšem od Nemcev. Norvežanov utegne sicer precej biti pod orožjem, in o njihovem vojaškem pogumu nihče ne dvomi. Toda njihova oborožba je pomanjkljiva, posebno v tistem orožju, ki ga zahteva novodobna tehnična vojna. Zato tudi ne morejo dosti drugega storiti, kakor da zadržujejo nemško prediranje s četniško vojno, z razdiranjem cest in železnic, posebno pa še mostov. V tem pogledu so gotovo storili, kar so mogli. S tem pa so tudi omogočili zaveznikom, da so zasedli več važnih pristanišč in na njih pristali s svojimi četami. Kar pa že danes kaže premoč zaveznikov, to je njihno gospostvo nad morjem. Brez dvoma pošiljajo Nemci še zmeraj svoje vojake tudi po morju na Norveško. Morsko ožino Skagerak preplujejo prevozne ladje iz Danske lahko v nekaj nočnih urah, in Oselski fjord je v nemških rokah. Gotovo pa je, da bo ta prevoz zmeraj težji in sicer tako zaradi bolj in bolj živahne pomorske vojne kakor zaradi kratkih severnih letnih noči. Medtem pa izkrcavajo zavezniki svoje vojske skoraj nemoteno. Posebno važno je pristanišče Trondhjem na severozahodnem obrežju in sicer zaradi železnice, ki ga vežejo z glavnim mestom in s Švedsko. V njegovi bližini se že danes vrše srditi boji. Morebiti bomo prav v kratkem slišali še več o njih. Kajti kakor seveda zavezniki ne obešajo na veliki zvonovic o krajih in časih izkrcanih svojih vojska, toliko je vendar znano, da pristajajo z njimi ravno v tem okolišču. Trondhjem pa utegne postati novi Narvik.

II.

Precej črnila se je prelilo v teh zadnjih tednih ob razravnavanju o pomenu skandinavke vojne. Ni manjkalo trditve, da bo prav ta vojna odločilna za vso borbo med Nemčijo in zavezniki. Zanimivo je v tem pogledu obravnavanje v angleški javnosti, ki je zaradi te vojne strateško, politično pa tudi gospodarsko najbolj prizadeta. Konservativni časniki kakor »Times« in »Daily Telegraph« naglašajo, da bo moč na morju odločila vojno. »Times« piše naravnost: »S strateškega stališča prevladuje brez dvoma eno stališče nad vsemi drugimi: kadar se dva nasprotnika bijeta v tuji deželi, ki jo loči morje od njihovih oporišč, bo samo oblast na morju odločila spore. Opozicijski listi pa temu nasproti poudarjajo važnost zmage na Norveškem tako v strateškem kakor v političnem pogledu. »News Chronicle«, list Lloyda Georgea, meni: »Angleži niso nikoli gledali na norveško vojno kakor na drugovrstno... Oni mislijo, da je norveško bojišče važno v strateškem, diplomatičnem in moralnem pogledu.«

Za stvarnega opazovalca pa stvar ni prav nič zahomatana. Odveč bi bilo domnevati, da bi poraz ene ali druge stranke na Norveškem mogel odločiti vojno, ko se je pa udeležujeta tam samo z drobcem svojih sil. Gotovo je samo, da bi morebitni poraz prizadel zaveznike manj, kajti demokracije so nasproti podobnim udarcem zaradi sodelovanja javnosti mnogo bolj odporne. Tudi gospodarsko je Norveška za zaveznike manj važna. Kajti spričo svojega gospodarstva na morju jim je odprt svet, kadar potrebujejo surovine, medtem ko so Nemci z izgubo Narvika zgubili tudi skandinavsko železo. Švicarski list »Basler Nachrichten« je izračunal, da je krila Švedska 49,22% nemške potrebe po železu, Norveška pa 2,53%, obe skandinavski državi torej nad polovico. Že danes pa je očitno, da tega železa Nemci ne bodo dobivali več.

III.

Nemčija je videla, kakšen vtisk je napravila njena zasedba Norveške povsod na svetu in kakor v primeru Poljske je začela s protipropagando. Pred kratkim je povabil Ribbentrop tuje časnikarje in diplomatične zastopnike v nemško državno pisarno in jim predložil listine, iz katerih bi izhajalo, da je Norveška kršila nevtralnost in da so Angleži pripravljali njeno zasedbo. Tu bi samo opozorili, da pripravljala vsaka država že v mirnem času svoje načrte za vse morebitnosti in za vsak primer. Znano je, da je šef nemškega generalnega štaba grof Schlieffen izdelal že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, torej v največjem miru, natančen načrt zoper Francijo, pri čemer je bilo čudno samo to, da je ta načrt zasnoval pohod skozi Belgijo.

Kadar koli nas zajame nov draginjski val, je to za nekaj dni predmet novih ogorčenih časopisnih razprav. Vsak na svoj način piše, protestira in daje nasvete, kako naj se draginjja zajezi. Toda vsi predlogi, pa tudi ukrepi odločujočih činiteljev so, kakor kaže dosedanji razvoj, brez koristi in kakvega vidnega uspeha.

Kakor v zasmeh vsem odredbam smo te dni doživeli nov dvig cen pšenice in koruzi. Pa ne samo to. Tudi vsem ostalim življenjskim potrebščinam rastejo cene dalje. Špekulacija in navijanje cen cvete kot še nikoli. Vse, kar koli se podvzame proti nedovoljenemu dviganju cen, ima za posledek le novo podražitev.

Nekam čudno se to sliši, pa je vendarle vse skupaj trpka resnica. Dobili smo uredbo o kontroli cen. Toda kontrola se je spremenila v urad, ki daje dovoljenja za zvišanje cen. O tem, da bi imela kak vpliv na znižanje cen posameznih življenjskih potrebščin, še ni bilo slišati. Maksimalni smo cene nekaterim najvažnejšim življenjskim potrebščinam. Toda to maksimaliranje, kakor kaže praksa, velja le za male trgovce, saj drugače bi se ne moglo zgoditi to, da se je cena pšenice na borzah dvignila 17. t. m. na 265 din in koruzi že na 205 din, ko istočasno znaša pariteta na borzi v Rotterdamu le 91 din (glej »Trgovski list« od 19. t. m.). Pri vsem tem pa se trdovratno vzdržujejo vesti, da se bo cena pšenice še dvignila in da bo najbrž dosegla 300 din, koruza pa 250 din za stot.

Kako se ne samo danes, marveč tudi drugače špekulira s cenami življenjskih potrebščin, zelo drastično opisuje »Trgovski list« od 19. t. m. v sestavku »Kdo žene kvišku ceno pšenice in koruzi«. Takole pravi, da se s pšenico špekulira:

»Špekulant, ki ima velike količine blaga, zlasti žitaric, hoče prodati to blago po mnogo višji ceni, kot je tržna. Da bi mogel to doseči, si najde partnerja, ki od njega fiktivno (na videz) kupi žito. Sporazumeta se javno do najmanjših podrobnosti in gleda na to, da izvedo za nujno kupčijo tudi drugi kupci. Kupčija pa se

ne sklene za takojšnjo dobavo, temveč za kasnejše termine, da se začno drugi kupci bati, da bo cena žitu v kratkem skočila. Da je videti kupčija še bolj verjetna, se dogovori, da se mora prva partija dobaviti v enem mesecu. Določi se tudi količina blaga, n. pr. 20 vagonov in kupčija se tudi prijavi na borzi, da je še bolj verjetna. Na borzi plačata tudi predpisano takso 100 din za vagon ali 2000 din za 20 vagonov. S tem je igra dokončana in se čaka na nadaljnji razvoj cen. Če se je špekulacija posrečila, se je doseglo to, kar se je hotelo, da se bo žito vendarle prodalo po višji tržni ceni. Če se pa špekulacija ponesreči, pa tudi ni nesreče, ker je izgubljenih samo 2000 din borzne takse, kupčija pa se stornira.«

Takšne kupčije se torej danes sklepajo na naših produktivnih borzah in zaradi njih je cena koruze šla že nad 200 din, medtem ko bi morala biti normalna cena 120 din. A cena pšenice bi bila brez teh špekulacij približno 170 din. Od vsega tega pa dejansko naš kmet prav za prav nič nima, marveč kakor iz opisanega vidimo, samo borzni špekulantje.

Kdo in kje so tedaj te temne sile, ki imajo v rokah usodo našega gospodarskega življenja? Kdo so ti ljudje, da jim nobena odredba niti zakon ne more doživega?

Ko sem se v preteklem tednu mudil po uradnih opravkih v Belgradu, mi je v razgovoru glede na sedanjo draginjjo izjavil sledeče:

»Vi veste, da je žitnica Jugoslavije Vojvodina in Banat. Tamkajšnjim veleposetnikom in prekupčevalcem se je posrečilo, pokupiti vse žitne zaloge, ki jih sedaj držijo v skladiščih. Brž ko čutijo, da bo po pšenici ali koruzi kako večje povpraševanje, lepo te cene dvignejo. Pri vsem tem pa je zanimivo, da so to po veliki večini tuji elementi, Židje in Nemci, ki so daleč od tega, da bi delali za naše gospodarske koristi.«

Pri vsem tem, kar je tedaj napisal o špekulantih »Trgovski list« in gornji iz-

stoj čakali na pomoč zaveznikov. Narvik je pomenil tudi tukaj preobrat, zaveznika mornarica in vojska sta pokazali svojo udarno moč, težke zgube nemške mornarice in dejstvo, da je bilo samo v Oselskem fjordu naplavljenih okoli 5000 trupel nemških vojakov in mornarjev s potopljenih ladij, je tudi opravilo svoje. Prav tako je naredila silen vtisk odpmnost britanskih oklopnic zoper najtežje letalske bombe. Italijanski tisk je sicer še zmeraj zaveznikom malo naklonjen. Toda prav utegnejo imeti švicarski listi (n. pr. »National Zeitung«) in ruski (n. pr. »Trud«), da so te grožnje po eni strani le bolj zaradi lastnih državljanov, po drugi pa da bi hotele vplivati na zaveznike, da jim dajo koncesije. Vsekako pa je malo verjetno, da bi Italijani začeli z vojno, preden ni strateški položaj bolj jasn kakor danes.

Se bolj zanimivo pa je ravnanje tretjega celostnika, Rusije. V 15. letošnji številki z dne 15. aprila smo opozorili, da je Nemčija z zasedbo Danske in Norveške spet zaprla Rusijo v Baltičsko morje, iz katerega je mislila dobiti kolikor toliko prost izhod s »pogodbami« z baltičskimi državami in zmago nad Finsko. Uradno se je sicer Rusija delala, kakor da se s stvarjo popolnoma ujemala. Zato so tudi že nekateri ugibali, če ni dala ali ponudila Nemčija Rusiji primerna

Francoski listi pripominjajo k temu Ribbentropovemu izvajanju in dokazovanju, da bi bili potemtakem zavezniki šli z vojsko nad Norveško, opozarjajo tudi, da Danske niti omenil ni. Če bi bili zavezniki res hoteli napasti Norveško, bi ne bili položili min in tega javno naznanili, posebno pa bi jim ne bilo treba, da vojno odpravo šele sedaj improvizirajo. Pozornost je vzbudila tudi Ribbentropova pohvala Švedske, ki da je v nasprotju s svojo sosedo strogo čula nad svojo nevtralnostjo, kar je vsekako v nasprotju z očitki, ki so še pred dobrim tednom deževali iz nemškega tiska na to državo. »Petit Parisien« primerja to hvalo in grajo s hvalo Poljske konec 1938. leta in z grajo Češke v istem času.

Vzporedno z upadom in natokom severne vojne pa se godijo tudi druge, v celostnem trikotniku in izven njega, zanimive in važne stvari.

Pozornost je moralo vzbuditi, kako so se v začetku skandinavke vojne laški listi, pa tudi laški politiki, brezpogojno postavili na nemško stran. Ni bilo malo zasmehovanja zaveznikov, ki da prihajajo zmeraj in povsod prepozno, tik pred okolitvijo Narvika in zmago Angležev nad nemškimi rusilci v narviškem pristanu je pisal Gayda v »Voce d'Italia«, da bodo Norvežani za-

javi, človek nehoti dobi vtisk, da so tu v resnici na delu tuje sile, ki delajo točno po določenem načrtu zmedo in nered v našem gospodarstvu.

Zato tudi malo ali nič ne pomeni borba proti draginjji, ki jo vodijo protidraginjski odbori, z vsemi uredbami in odredbami vred. Marveč bo potrebno to vprašanje zagrabiti pri korenini.

Ne samo, da bi se popisale zaloge, kot so pred dnevi poročali časopisi, marveč bi tu morali iti še korak dalje. Zaseči bi bilo vse zaloge in jih po poštenih cenah plačati. Ako Prizad in državna oblast že na pol posegata v to vprašanje, ki pa ne rodi nobenega sadu, naj posežeta popolnoma in preprosto zasežeta vse zaloge. Le na ta način se bomo otresli krvososov in špekulantov, ki nam morada ne samo zaradi špekulacije, ampak tudi zaradi zmede, ki bi jo radi povzročili med nami, poleg vsega tega še sku-bijo težke milijone.

Je to v korist najširših plasti ljudstva, ki čuti in ve, da tu ne gre za kak državni tribut, ki bi bil potreben za državne finance, marveč za povsem navadno igro nekaterih špekulantov, ki bržkone uživajo iz javnosti sicer neznan razlogov zaščito preko in proti vsem dosedanjim zakonskim odredbam, ki so bile izdane proti draginjji.

Ne smemo tedaj dopustiti, da se bodo tuji dobičkarji igrali z usodo našega naroda. Časi za to so preneseni in pretežki. Zato v tem pogledu

tu ne sme biti nobenih ozirov, marveč, ako že pri drugih stvareh država posega v narodovo premoženje, je tu gotovo ta poseg potreben in koristen.

Vse dosedanje delo, ukrepi in odredbe so tedaj brez vsakega pomena, kajti ako se življenjske potrebščine draže pri vrhu, je razumljivo, da mora zvišati cene tudi trgovec in so zato protidraginjski odbori v resnici postali neka ustanova, ki mora sama proti svoji volji zviševati cene.

Edina pot, ki vodi v rešitev, je tedaj ta, da se s strogimi odredbami poseže v to umazano špekulacijo z milijoni življenj našega naroda.

Edina pot, ki vodi v rešitev, je tedaj ta, da se s strogimi odredbami poseže v to umazano špekulacijo z milijoni življenj našega naroda.

Morebiti dopolnimo vso to podobo še na kratko z opozorilom, da ni Staljin čestital Hitlerju za njegov 51. rojstni dan, medtem ko je pred nekaj meseci Hitler Staljinu za šestdesetletnico poslal toplo voščilo.

V.

Medtem pa čujejo nevtralne države, da ne bi bile iznenadene. Razni Quislingi in »turisti« na Norveškem so jim svarili in zged. Holandija, Belgija, posebno pa Švica, Švedska in Romunija so poostrele pozornost. Švicarski general Guisan je imel govor, v katerem je svaril pred »peto kolono«, to so tisti zamejci, ki ne razumejo, da Švica ne bo trpela tuje propagande in sabotaže. Takih »petih kolon« je povsod dovolj. Tudi pri nas so izšle posebne naredbe, ki omogočujejo natančno nadzorstvo tujcev. Vojaška oblast pa svare pred preveliko zaupljivostjo in zgovornostjo. »Sovražnik poslušaj«, to geslo naj bi si vcepili tudi naši ljudje. Lahkovernost postane lahko usodna.

»Narod ni kriv. Ali pa tudi je. V tem si še nisem na jasnem. Narod morda le ni popolnoma neodgovoren. Ali soglašaj, ali pa je prebojazljiv, da bi se uprl zlu. Oboje je slabo. Oboje ga obtežuje z enako krivdo...« (Sedmak, kaplan Martin Čedernac.)

»Če smo se držali v klavnosti petnajststo let, se bomo še sedaj, ko smo kulturni. Nase se zanesimo — to je vse!« (Izidor Cankar, Obiski.)

Rud. Mencin.

NAŠE POTI (Nadaljevanje s 1. strani.)

živo narodno misel kot misel prihodnosti, tako široko, da lahko zajame vse skupine, ki narod brezpogojno potrjujejo. Izključujemo vsako monopoli-zacijo slovenstva, naš nazor ne more biti samo nazor ene politične skupine. Načela, ki jih postavljamo, so izraz naše volje po narodni samoohrani in avtonomnem narodnem življenju. »Slovenija« bodi glasilo avtonomne slovenske misli v njenem širokem, duhovnem pomenu besede.

Odklanjamo vsako romantično ali zgolj statično pojmovanje naroda, vsako samooboževanje, vsako metafiziko o posebnem poslanstvu izvoljenih narodov. Nikdar ne bomo žrtvovali človeka kateremu koli nacionalnemu ali kolektivnemu vzoru. Smisel narodnega življenja iščemo drugod. O tem se hočemo še pogovoriti. Hočemo rasti po svojem lastnem notranjem ukazu in v zvestobi do sebe. Brez samospoštovanja ne moremo nič pomeniti ne kot prijatelji ne kot zavezniki. Naše pojmovanje naroda je realno. »Slovenija« naj postane besednik slovenskega realizma.

Ne vemo, kaj nam še vse prinese usoda, vemo pa, da bo naše pojmovanje naroda prej ali slej zmagalo in vemo tudi to, da je kljub mogočnim silam, ki danes samovoljno krojijo usodo malih narodov, naša usoda navsezadnje le odvisna od nas samih, od naše volje do narodne samopomoči in do polnega narodnega življenja. »Slovenija« naj postane besednik slovenskega aktivizma.

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

Razredčeno in pospešeno nadaljevanje

Nedelja, 17. VII. 1938. — Ker je objavil »Slovenec« Ganglovo pesnitev »Ob stoletnici cesarske pesmi«, objavi »Slovenski narod« pesem Mihaela Opeke »O vinarjih«. Iz te objave ni razvidno, ali je bil dr. Opeka kdaj podstarešina Sokola kraljevine Jugoslavije ali ne. — »Slovenec« priobčuje iz »Samouprave« odlomke uvodnika »Velika utvara«, iz katerih sledi, da preganja našo opozicijo velika samoprevara, če misli, da napravlja njeno stokanje kakšen vtisk na javno mnenje. Volitve bodo pokazale, da nima opozicija nikogar za seboj. — »Slovenski delavec« poroča, da bo šla ZZZ čez vse programe nasprotnih strokovnih organizacij, gradeč novo družbo toliko časa, dokler ne bo med slovenskim delavstvom delovala samo ena strokovna organizacija. — »Jutro« razširja »Slovenecovo« določitev »v duhu organično enotne države«. Dr. Krek nastopi na taboru v St. Jerneju in pri Devici Mariji v Polju in oznameni leto 1938. za znamenitostno.

Torek, 19. VII. 1938. — »Jutro« beleži, da se razširjajo v Zagrebu letaki proti proslavi rojstnega dne dr. Mačka. — »Slovenec« meni v uvodniku »Pogled na jug«, da ljudstvo do nastopa dr. Stojadinovića nikakor ni moglo priti do izraza in ga skoraj ni bilo videti. Šele dr. Stojadinovića se je lotil te težke naloge, in ljudstvo se je, kakor iz spanja prebujeno, hvaležno odzvalo njegovemu klicu.

Sreda, 20. VII. 1938. — V Mariboru preide »Večernik« v roke Adolfa Ribnikarja. — Pod naslovom »Tabor pri Sv. Trojici v francoskem tedniku« poroča »Slovenec« z velikim zadoščanjem, da priobčuje »L'Echo de Belgrade« prav takšno poročilo o tem taboru, kakršno je objavil »Slovenec«, in da jo poročilo priložena slika. Omenjeni francoski tednik pa izhaja in se dobiva brezplačno v Belgradu. — V Belgradu izide list »10 dana«, ki ga izdaja sin predvojnega frankovca dr. Horvata. List zastopa politiko JRZ. — »Samouprava« razpravlja o napovedanem obisku dr. Mačka in priporoča, naj pripadniki JRZ ne nasedajo nobenim provokacijam, temveč naj se drže ob strani. Dr. Mačkov obisk ima, če se bo uresničil, izključno strankarski in demagoški značaj.

Sobota, 23. VII. 1938. — »Jutro« poroča uradno, da se je Adolf Ribnikar poslovil iz družbe Jugografika, njegov delež pa je prevzela zadruga Napredni tisk.

Nedelja, 24. VII. 1938. — »Samouprava« ugotavlja v uvodniku, da se opozicija zastoj zaletava v dr. Stojadinovića in v njegovo notranjo, finančno in gospodarsko politiko. Vsi letaki proti dr. Stojadinoviću, njegovi vladi in njegovim sodelavcem so brez upa zmage. — V Radečah se vrši tabor, ki mu načeluje notar dr. Peter Jerab in na katerem ima dr. Miha Krek obsežen patriotičen govor. — Na Brezjah se vrši drug tabor, na katerem govori dr. Korošec med plapolanjem državnih zastav. Tudi njegov govor je prežet patriotizma.

Ponedeljek, 25. VII. 1938. — Izve se, da je hotela na včerajšnjem taboru na Brezjah viseti tudi ena sama velika narodna zastava. Glavni govornik na taboru pa je naprosil, da se ta zastava zavije, ker bi bila sicer podobna, kakor da so domačini, ki so jo razvili, večji in boljši slovenski rodoljubi, kakor pa glavni govornik na taboru sam.

(Dalje.)

Kje je odgovornost za javno besedo?

V »Jutro« od 21. aprila t. l. je priobčila ljubljanska uprava državne organizacije vojnih prostovoljcev neki poziv z naslovom: Na delo za povzdigo narodnega duha, v katerem se nahaja ta-le odstavek:

Kdor se hoče ohraniti v takem času, mora biti močan, močan pa je tisti, ki je urejen, edin in složen. Z neizmerno bridkostjo in gnevom gledamo vojni dobrovoljci, kako se premnogi odgovorni in neodgovorni elementi v državi ne zavedajo zgodovinskega in nevarnega časa, pa z nepopisno lahkomišelnostjo in sebično zlobo rušijo obrambne zidove, ki čuvajo našo največjo svetinjo Jugoslavijo. Potvarjajo ali prikrivajo našo pravo zgodovino, uvajajo riskantne eksperimente ter projektirajo nove za življenje nezmožne tvorbe, kar vse v nobenem oziru ne krepi edinstva in sloge, marveč razedinjuje, atomizira ter slabi ono, kar so z muko ustvarili najboljši sinovi Jugoslavije s kraljem Aleksandrom I. Zediniteljem na čelu.

Na kaj in na koga merijo ti očitki? Kateri so tisti odgovorni elementi? Kako naj dovolj krepko označimo taka splošna namigavanja? Ali se morda nanašajo na sporazum s Hrvti? Povejte moško, kaj mislite in koga mislite! Tako ne piše, kdor se zaveda resnosti položaja. Čudimo se, da se najde v takem času državna organizacija, ki pošilja v svet take izjave?

Ni zavednega Slovenca, ki danes ne bi vedel, kaj zahteva od njega položaj. Ali mislijo sestavljalci te izjave, da bodo malostevilni ljudje, ki pri nas odobravaljo tako pisanje, sami branili domovino? Danes izgrajevati patriotizem zoper svoje rojake drugega političnega prepričanja se pravi, streči v roke tistim, ki želijo, da bi bila zmeda pri nas čim večja.

Tone Fajfar:

Borba slovenskega delavstva je splošna narodna zadeva

Skoraj nezapaženo gre mimo slovenske javnosti prizadevanje slovenskega svobodno organiziranega delavstva, da si ohrani naravne državljanske in sindikalne svoboščine. Marsikdo bi si mislil, da gre tu le za koristi posameznih delavskih strokovnih organizacij, kar pa še zdaleč ne bi predstavljalo važnega notranjega vprašanja. Toda uspeh ali neuspeh tega delavskega prizadevanja bo imel globoke nasledke v prihodnjem življenju našega naroda.

Nekoliko zgodovine: Delavstvu je zagotovljeno svobodno organiziranje že po določilih versajske mirovne pogodbe in naša državna socialna zakonodaja je to načelo sprejela v svoje postave. Državna oblast je, vsaj na zunaj, ta načela spoštovala dotlej, ko so se pričeli pri nas delati diktatorski in »voditeljski« poskusi. Kakor skoraj po vseh drugih državah, so tudi pri nas pripadniki diktature skušali najprej razbiti svobodne delavske organizacije, v katerih so videli najresnejšo oviro proti uresničenju njihovih prizadevanj.

Najprej so ustanovili zametek prihodnjega monopolnega državnega sindikata, ki naj bi nadomestil svobodne strokovne organizacije. Kakor navadno v naši državi, so tudi ti ljudje najprej začeli izvajati svoje namere prav v Sloveniji. Odstranili so prave delavske zastopnike z vseh socialnih ustanov, obenem pa začeli z vsem razpoložljivim aparatom razdirati vrste organiziranega delavstva in ustanavljati skupine monopolne organizacije. Zavedno delavstvo je spoznalo nevarnost ter se združilo v enoten odpor. Danes sporazumno sodelujejo vse tri delavske matice, Strokovna komisija za Slovenijo, Jugoslovanska strokovna zveza in Narodna strokovna zveza.

Odločen nastop svobodno organiziranega delavstva je imel uspeh. Sicer je delavstvo izgubilo svojo besedo v socialnih ustanovah, toda med delavskimi množicami so ostali vsi razbijalski poskusi brez uspeha. Nasprotno: celo neorganizirano delavstvo se je razgibalo in pričelo množiti vrste svobodnih sindikatov. Dokaz so volitve obratnih zaupnikov, ki so s tajnim glasovanjem pokazale pravo sliko položaja in usmerjenosti med delavstvom.

K temu je treba pripomniti, da je slovensko delavstvo danes politično mnogo bolj izobraženo kot drugi sloji. Zato zna zrelo presojeti vse pojave v javnem življenju in ne gre slepo za slepimi vodniki. V novem gibanju je spoznalo nevarnost za demokracijo in v zvezi s tem narodno nevarnost. Delavstvo danes vé, da so svobodni sindikati zametek nove družbene ureditve, ki bo morala zajeti tudi Slovence. Zato je potrebno ta zametek ohraniti in krepiti do višine, ki bo poročevala trdno podstavo novi ureditvi.

Vemo, da so današnje ustanove demokracije nepopolne. Prihodnja demokracija bo dala posebno besedo širokim zaključnim delom narodnih slojev, zgolj politične stranke se bodo morale umakniti s prvega mesta v javnem življenju. Načelo o samoodločbi ne bo veljalo le za narode kot celoto, ampak tudi za njegove sestavne dele, delavstvo, kmečko ljudstvo, obrništvo itd.

Tako gledana je sedanja, na pogled samo stan zadevajoča borba slovenskega delavstva splošna narodna zadeva. In vsi zavedni Slovenci se morajo poslej te resnice zavedati.

MALI ZAPISKI**Vprašanje zastopstva Slovencev**

V »Večerniku« obravnava Vladimir Kreft vprašanje koncentracijske vlade in slovenskega zastopstva v njej, pa meni:

Dejstvo je, da je danes za Slovenijo nemogoče reči, katere politične skupine imajo v slovenskem narodu zaslobo. Jasnost v tem bo nastopila šele s popolnoma svobodno izvedenimi skupščinskimi (ne z občinskimi) volitvami. Ker pa še teh za zdaj ni pričakovati, sedanjí čas pa zahteva neko pozitivno rešitev, je to rešitev treba najti, četudi bo ta kompromisna in le začasna. Njena pravilna rešitev bo danes nedvomno zelo koristila narodu in državi. Ta rešitev pa se lahko izvrši le tako, da se v koncentracijsko vlado pritegnejo od Slovencev možje, katerih politična pripadnost bo sicer nesporna, ki pa bodo vendar znani po svoji strankarski strpnosti in objektivnosti in katerih sodelovanje v vladi bo dalo političnim skupinam Slovenije pravico enakopravnosti pri vršenju njihovih dela med ljudstvom.

Kreftove ugotovitve so brez dvoma pravilne, pravilen je tudi njegov sklep. Težja bo pa s praktično izvedbo njegovih načel. Kateri so tisti možje, ki so znani po svoji objektivnosti, in zlasti, kdo naj določi in ugotovi to njihovo objektivnost in s tem tudi te može same? Če bi se začelo to načelo v dejanju izvajati, bi govorile spet stranke, te pa imajo zmeraj samo svoje pripadnike za tiste po svoji objektivnosti znane može. Ni pač drugega izhoda, kakor res svobodne volitve. Tem bolj, ker zoper res svobodne volitve ne more biti stvarnega pomisleka, tudi sedanja zunanjepolitična napetost ne. Še več, ravno svobodne volitve bi pokazale svetlo, da smo si vsi jugoslovanski narodi edini v tem, da hočemo biti svobodni in da smo pripravljani svojo svobodo tudi braniti. Kdor je zoper volitve, dokazuje samo, da se boji ljudske sodbe, svoj strah pa skriva z meko lažno državotvornostjo. Da imamo prav, dokazujejo volitve v Švici, kjer so celo vojaki na meji smeli in mogli voliti, dokazuje Kanada, ki jih je izvedla sredi vojne.

Internirani vodja

Konec sestavka pod tem naslovom v zadnji številki je zaradi ne dovolj jasne stilizacije izval proteste. Ne brez pravice so nekateri sklepali, ko smo govorili o znamenju novega duha v zvezi s Stojadinovićevo internacijo, da smo s tem nekako sprejeli načelo internacij, zatajili pa demokracijo. To priznamo kljub temu, da čisto in zgolj logično vzeto označeno »nov« na sebi še

ne označuje nobene kvalifikacije, ne v potrjujočo ne v zametujočo stran. Sicer pa dajemo svojem dopisniku besedo:

Vsekakor pa je res, da sta Stojadinovića in njegov dolgotrajni notranji minister leta 1937. pripravljala splošen sistem internacij. Pri tem sta bila tako izvedena, da v dotičnem načrtu ni niti sledu kake take besede. To je bil znani zakonski načrt o prekrških. Če bi bil postal ta načrt zakon, bi to bilo omogočilo uporabo čl. 67. zakona o notranji upravi iz leta 1929. kot predpisa, da dovoljuje izrekanje konfinacij in internacij na debelo in brez vsakterega pravnega varstva za prizadete. Načrt je namreč odpravil pravno varstvo tožbe na upravna sodišča in na državni svet in je notranji minister v »narodni skupščini«, ki je ta načrt že sprejela, zagovarjal to novost z »notorično zakonitim poslovanjem oblasti in policijskih organov, odkar je na vladi režim dr. Stojadinovića«. Namere takratnega režima je preprečil dr. Silović, čigar kriminalistična avtoriteta je bila le prevelika, da bi se jo upala projektanta napasti; preprečil je, da bi senat sklepal o načrtu, ki je še danes samo to. A Stojadinovićevo režim ni obupal. Njegova vlada je pripravila nov, odkritejši načrt in samo čakala ugodne prilike, da ga uveljavi. To pa je preprečila prevelika veličastnost zmage pri volitvah 11. decembra 1938, ki bodo ostale v slovenski politični zgodovini samo spomin na žalostno politično »zrellost« različnih slovenskih izobraženih »vrhov«.

V zvezi z internacijo Stojadinovića in Aćimovića je za nas poučno samo potrdilo, da se kolo pač obrača — in da se z internacijo Stojadinovića in Aćimovića čisto gotovo ni — ustavilo.

NAŠI ZA MEJO**Slovenski Korošci na Norveškem**

Nemci so poslali na Norveško v prvi vrsti vojake iz alpskih dežel, torej iz bivše Avstrije. Seveda so zraven tudi Korošci in seveda so med njimi tudi slovenski Korošci. Kakor je sporočil neki tak slovenski Korošec, so bili ti koroški vojaki že pred kakega pol leta dodeljeni posadkam nemških vojnih in prevoznih ladij. To dokazuje, da je bila nemška vojna zoper Skandinavijo že od vsega začetka pripravljena.

Trst

Italijanski dnevniki z dne 27. letošnjega aprila so prinesli daljša poročila o Slovenčih glede na Trst.

O stvari so tudi poročali francoski in angleški listi.

O slovenski odloženi samoupravi

Dne 21. letošnjega aprila je imel minister dr. Krek v Trbovljah shod. O tem shodu je »Jutro« takole poročalo:

Kakor smo že poročali, je bilo na seji izvršnega odbora JRZ v Belgradu odobreno, da se sicer nadaljuje izvrševanje uredbe od 26. avgusta glede izgraditve banovine Hrvaške, da pa se morajo ostala vprašanja državne preureditve odložiti. V smislu tega sklepa je minister dr. Krek na shodu, ki ga je imel v nedeljo 21. t. m. v Trbovljah, obvestil tudi našo javnost, da je vlada za odložitev vprašanja državne preureditve. Med drugim je minister dr. Krek izjavil:

»Glede notranje politike omenjam, da organiziramo sedaj banovino Hrvaško. Avtonomija Slovenije nam bo potem padla kot zrelo jabolko v roke, ker bo vsa država organizirana na široki samoupravni podlagi. V današnjih razmerah, ko je treba vso pozornost obrniti na zunanje politične dogodke, Slovenci, ki smo doprinesli že toliko žrtev za slovo vseh Jugoslovanov, ne silimo k prehitri realizaciji naše slovenske samouprave.«

Minister dr. Krek je utemeljil to stališče s potrebo, da se tudi na zunaj čim bolj manifestira povezanost Slovencev z Jugoslavijo in se onemogočijo vsi računi, ki bi se mogli delati na osnovi avtonomističnih stremiljenj, češ da je kdo med nami, ki bi hotel te vezi rahljati. Dr. Krek je izrečno poudaril, da »Slovenci ne bomo zahtevali svoje avtonomije poprej, dokler ne bo končana sedanja vojna«.

K temu poročilu je »Jutro« dodalo še, da je sše nedavno glavno glasilo JRZ v Ljubljani zastopalo stališče, da se mora vprašanje avtonomne Slovenije rešiti takoj, brez ozira na to, da li je istočasno mogoča tudi preureditev države v ostalih predelih izven banovine Hrvaške. Z očitnim zadovoljstvom se zato zahvaljuje dr. Kreku, da je s svojo odkrito besedo napravil konec slepomišljenju.

Dva dni potem pa je izjavil dr. Krek v »Slovenec«, da je to poročilo napačno in da njegovih poslušalcev »Jutrova« zmedena, prikrojena in netočna poročila ne bodo motila.

V čem in zakaj je to poročilo zmedeno, prikrojeno in napačno, tega dr. Krek ni povedal. Bilo bi pa to želeli, ali še boljše, priobčilo naj bi se kjer koli natančno poročilo o njegovem govoru. Vsaka uradna izjava o slovenski avtonomiji je navezadnje bolj važna kakor marsikatera novica o pogorelih ali podobno, posebno pa še v teh časih, in nas zategadelj nad vse zanima. Tem bolj bi nas tako poročilo zanimalo v tem primeru, ker se dr. Krekov govor, kakor ga je prineslo »Jutro«, stvarno urjema z njegovim govorom, ki ga je imel 7. aprila v Celju, kakor so o njem poročali tudi belgrajski listi. Takrat je dr. Krek rekel naravnost, da vprašanja slovenske samouprave ni mogoče pospešiti, da je to dejstvo, ki ga je treba sprejeti kot aksiom, to se pravi osnovno resnico, o kateri sploh ne more in ne sme biti diskusije.

Še to naj omenimo, da je »Jutro« dne 27. aprila glede na to dr. Krekovo izjavo poudarilo, da o zanesljivosti svojega poročila niti najmanj ne dvomi.

K stvari sami bi mi pripomnili tole.

Politično pomeni odložitev naše samouprave, da bomo poslej imeli v naši državi nekakšen dualizem. Hrvatje so namreč na delu, da svojo samoupravo izvedejo do kraja, in zlasti v finančnem pogledu so njihovi uspehi že danes očitni. Na drugi strani pa imajo Srbi državno upravo vso osredeno pri sebi v Belgradu in imajo s tem tako in tako tudi popolno samoupravo. Ta samouprava pa je še znatno več vredna, kakor bi bila, če bi bili tudi mi Slovenci dosegli samoupravo, kajti odložitev naše samouprave pomeni zanje, da razpolagajo tudi s slovenskim denarjem. Zato je podaljšanje sedanjega stanja zanje hudo koristno, nekaj, na kar smo v našem listu že res dovoljkrat opozorili. Opozorili posebno takrat, ko so Hrvatje s sporazumom dosegli samostojnost in ko so naši vodiči šele začeli premišljevat, do katere mere in kakšna samouprava bi bila za Slovence koristna, s čimer je bilo načelo popolne samouprave za nas sploh zatajeno.

Naročnike in prijatelje »Slovenije« prosimo, da nam sporoče naslove tistih, ki bi utegnili postati naročniki našega lista. Obstoj lista je odvisen od pomnožitve naročnikov.

Novelne knjige

Celjsko pismo

Celjsko kulturno življenje bi moralo v največji meri predstavljati tista celjska kulturna in prosvetna društva, ki jih statistika označuje s številko 30 in več kot 3500 členi. Samo bežna primerjava teh dveh števil in kulturno prosvetnega delovanja v enem letu nam pove, da celjskega kulturnega delovanja ni toliko, kakor bi smeli pričakovati. S tem se ni označena morebitna kulturna mladost ali celo brezbriznost, le ugotoviti je treba, da celjsko kulturno delovanje po celjskih kulturnih in prosvetnih društvih za javnost ni tako bogato, kakor bi lahko bilo spričo dejstva, da imamo okoli 30 društev, ki so dolžna v tej smeri delovati.

Zunanje kulturno delovanje, ki je gotovo izraz notranje moči, moremo predvsem opaziti v pevskih nastopih, predavanjih, prirejanju iger in izposojevanju knjig. Ko moremo označiti koncerte in igre kot neko skupno delovanje društvenih pripadnikov, to prav gotovo za predavanja ne velja. Ljudsko vseučilišče in Prosvetno društvo skrbita v največji meri za predavatelje, s čimer je njuno delo v glavnem opravljeno. Dolžnost Celjanov je, da pokažejo z udeležbo svoje zanimanje, pa tudi kulturno zrelost. Pa imamo že pri tem priliko videti, da naša kulturna vnaša ni prevelika. Zelo važna predavanja so dobro obiskana samo, če je dosti opozarjanja v časopisih, če se razpošiljajo vabila po pošti in nalepijo lepaki. Pa še to se vedno ne obnese. Tako moramo na žalost pribiti, da so predavanja povprečno obiskana in to največ po srednjem sloju, od 30 do 50 oseb. Za veliko Celje dokaj malo.

Obiski pa so važno poglavje tudi pri drugih kulturnih prireditvah, ki jih prirejajo Celjani. V navado je namreč že prišlo ponujanje vstopnic pa bodisi za koncerte ali igrske prireditve. Da to ni prijetno, vedo prireditelji najbolj sami, a drugače skoraj ne gre, ker prav denarne težkoče so vzrok, da kulturna društva ne delujejo tako, kakor bi bilo želeli. Drugi vzrok je v številnih gostovanjih. Ne samo, da redno gostuje mariborsko gledališče, da nas včasih obišče še ljubljanska drama in opera, kar je gotovo zelo važno za kulturno življenje Celjanov, prihajajo v Celje še različne igralske družine in pevski zbori. Če pomislimo, da kulturne prireditve obiskuje le ožji krog ljudi, tedaj je razumljivo, da pomeni to zanje prav težek kulturni davek. Če bi se prebivalstvo velikega Celja zanimalo za vse vrste kulturnih prireditev, tedaj bi to še nekam šlo.

Mnogo doprinašajo k celjskemu kulturnemu življenju tudi knjižnice, ki imajo, razen knjižnice Delavske zbornice, ki iz znanih razlogov ne more pridobiti bralcev, več deset tisočev izposojenih knjig na leto. Za Glasbeno kulturo se mnogo prizadeva Glasbena matica, ki skrbi, da zajame ta vrsta umetnosti tudi širše kroge.

Zadnja leta so za Celje lepi kulturni dogodki tako zvanj celjski kulturni tedni. Brez dvoma je bil prvi najbolj celjski in uspešen. Letos se začne prav v teh dneh tretji kulturni teden, ki pa zaradi različnih ovir ne more biti tak, kakor so si ga prireditelji zamislili. Verjetno je tudi, da bi bili kulturni tedni privlačnejši, če se ne bi vršili vsako leto.

Na splošno je treba še omeniti, da ne bi bili Slovenci, če ne bi tudi v kulturnem življenju opazili odsevov političnih nasprotstev. Ne kaže pa v tem pogledu s pritožbami pretiravati. J. J.

Listnica uredništva. — Zaradi pomanjkanja prostora bomo nadaljevali z listkoma v prihodnjih številkah.

Dr. J. Regali:

OPOMBE K JUBILEJNI SLOVENSKI UMETNOSTNI RAZSTAVI

1.

Preteklo nedeljo je bila končana v ljubljanskem umetnostnem paviljonu umetnostna razstava, prirejena v spomin prve slovenske umetnostne razstave, ki je bila leta 1900. v Ljubljani v Mestnem domu. Popolnoma natančen ta jubilej sicer ni, ker so bile v Ljubljani že pred letom 1900. manjše razstave del slovenske oblikujoče umetnosti, res je pa, da so šele pred 40 leti nastopili slovenski slikarji in kiparji kot skupnost, ker je bila malo prej ustanovljena prva organizacija, v kateri so pa bili zraven oblikujočih organizirani tudi drugi umetniki.

Slovenska umetnostna razstava leta 1900. je zbudila velik odmev po vsem slovenskem ozemlju od Špilja do Trsta. Bila je nekakšno razodetje za slovenskega človeka, čeprav ni podala sestavnega pregleda tedanje slovenske oblikujoče umetnosti. Sedanja jubilejna razstava je pa šla mimo, ne da bi zajela občinstvo. Vzrok je seveda to, ker je

Slovensko izvirno leposlovje je od konca decembra sem, v štirih mesecih, pokazalo za razmere, ki smo jih navajeni, skoraj presenetljiv napredek. Saj je doslej tisti, ki je delal letni obračun, mogel seštetati na prste izvirna dela slovenskega leposlovja, ki so bila kaj pomembna. Letos so se pojavila s knjigami že priznana imena. Tako je Prežihov Voranc izdal svoje novele pod naslovom Samorastniki, Magajna je v Zaznamovanih zbral svoj prozo iz zadnjih let, Ingolič pa izdal roman Na splavih. Najzanimivejše in mestoma najzrelejšo delo pa so gotovo Kozakove Maske. Poleg tega je zanimivo, da obetajo mladi precej liričnih zbirk; doslej so izšle samo Kastelčeve Prve podobe, medtem ko je Voduškov Odčarani svet izšel konec preteklega leta. O vseh naštetih knjiga bomo še govorili.

V »Sloveniji« bomo odslej prinašali stalno poročila o našem leposlovju, skušali bomo pravično odkazati mesto vsakemu pomembnemu delu po njegovi estetski vrednosti, notranji moči, človeški pomebnosti in tudi po pomenu, ki ga morda ima za slovensko misel.

Knjižni poročevalci v listih in revijah sicer že vršijo bolj ali manj vestno to delo. Vendar se le prerado zgodi, da se iz strankarskih razlogov zamolčujejo knjige in celi letniki revij, da po njih raztresena dela nikoli ne doživijo ocene in uvrstitve, čeprav so morda pomembnejša od onih, ki jih zaradi političnih in drugih zvez tisk ene kot druge strani obravnava. Tako sojenje z molkom je pri Slovencih sicer že stara navada, vendar ni častna stvar pri narodu, ki se toliko ponaša s svojo kulturo. Kajti ne kvalitete ne nobene pozitivne vrednote ni mogoče izbrisati, če si pred njo zatiskaš oči. Resnica, ki jo je poročevalec dolžan svojemu bralcu, pa jo zamolči, pričra proti njemu in njegovim. Prav tako bo treba odkritosrčno spregovoriti o tistih delih, naj bodo kogar hočejo, ki uživajo iz raznih razlogov blagohotne ali prizanesljive ocene, pa tega nikakor ne zaslužijo. Mi bomo v svojih poročilih opozarjali bralce na pomembna slovenska dela, skušali pa bomo z objektivnim poročanjem tudi popraviti krivice in napake, ki jih dela naš tisk in ki postavljajo našo kulturno zrelost v čudno luč.

Prežihov Voranc: Samorastniki

Koroške povesti. Izdala Nova Založba 1940, Ljubljana.

Samorastniki so tretja knjiga koroškega pisatelja Prežihovega Voranca, v kateri je zbranih osem povesti. Pred desetimi leti je izdal pisatelj »Povesti pod svojim pravim imenom«, dansko leto pa je izšla »Požganica«, ki je dosedaj njegov najobširnejši tekst in obravnava življenje koroških Slovencev po koncu

svetovne vojne. Knjiga Samorastniki nosi ime po zadnji noveli v tej zbirki.

Prežihov Voranc je pisatelj, ki zna med sodobniki najbolj neposredno približati bralcu junake svojih zgodb, je zvest in vdan kronist koroškega bajtarja, hribarja, fretarja, ki se pehajo za skorjo črnega kruha, za krompir in zelje, rode otroke in mrjo zgorani, s komaj zaznavnim vprašanjem v mislih, če jih tudi oni svet ne bo ogoljufal za troho človeške sreče. Prežihov Voranc pa je hkrati tudi močan zagovornik svojih ljudi, prepričevalen in pristen, njegova pripoved je lepa in grenka obenem, kot so take ljubezni in smrti njegovih ljudi, njegova pripoved kriči po pravici z vso neusmiljeno zagrizenostjo zagovornika vseh, ki jih je življenje opeharilo za plačilo njihovega dela. Ko bereš njegove Samorastnike, si vržen iz ravnotežja vsakdanjega zadovoljstva, za katerega se boriš, čudovito toplo ti je ob lepoti, ki veje iz knjige, prizadet si v svojem zadnjem človeškem bistvu in ne moreš malomarno mimo življenja, ki ga slika pisatelj, ne moreš reči: »Kaj me briga povest,« ker čutiš, da je vse to res, da te je ta resnica zajela in da ne bi smelo biti tako. Pri vsem tem pa se pisatelj od časa do časa prešerno nasmehne, iz najtišjega hipa človeškega doživetja ume izvaliti smeh, ki si mu res hvaležen zanj. (Pot na klop, Odpustki). Za vsem pripovedovanjem čutiš pisatelja, njegovo vročo, sugestivno in pronicavo človeško misel in moč.

Formalna stavba njegovih povesti je izrazito novelistična, v nekaterih primerih naravnost klasična (Ljubezen na Odoru, Vodnjak). Pisatelj slika preprosto in kar čutiš, kako debelo nanaša s čopičem oljnate barve. Muzika njegovega jezika je svojska, ker uporablja mnogo domačih, koroških izrazov, iz najmočnejšega akorda se preljuje v najtišjo intimnost in preprosto svečanost (Samorastniki), ki je komaj zaznavna v silovitem ritmu dogajanja, pa vendar veje iz dogajanja v njegovih junakih.

Josip Vidmar je napisal novelam lep, pohvalen uvod, ki se končuje z župančičevo mislijo: »Kako je mogoče, da ta zemlja (koroška) Slovincem še ni dala svojega poeta, svojega tvorca. — Danes je njegovo in naše obžalovanje glede tega položeno. Koroška nam je dala globoko iz svojega ljudstva in iz duha svoje prirode — Prežihovega Voranca.« (J. Vidmar.)

Prežihov Voranc se je s Samorastniki, ki bi morali najti svoje mesto v vsaki slovenski knjižnici, uvrstil med naše najmočnejše in najpomembnejše pisatelje.

»Naša založba«, ki je izdala obe Prežihovi knjigi (Požganica in Samorastnike), nam obeta v letošnjem letu še nje-

Nekaj vse drugega je bila zgodovinska razstava slovenskega slikarstva leta 1922. Res je ta razstava podala zgodovino za celih 300 let nazaj. Bila je pa v resnici zakladnica resnega izročila umetnostnega ustvarjanja slovenskega duha in še bolj slovenske zemlje ter dokaz naše samobitnosti.

2.

Pred 40 leti, leta 1900., še ni bilo v Ljubljani umetnostnega paviljona, niso še javne korporacije delile stalnih večjih podpor za umetnost in umetnikom, pa tudi ni bilo stalnega občinstva, ki bi se bilo zanimalo za oblikujočo umetnost. Šele po razstavi l. 1900., ko so slovenski impresionisti dosegli uspehe na Dunaju, v Londonu, v Varšavi, Belgradu in Sofiji, sta se začela kranjski deželni odbor, še bolj pa ljubljanska mestna občina in nato tudi naučno ministrstvo na Dunaju brigati za naše slikarstvo in kiparstvo in so začeli dajati tudi denarne podpore ter nakupovati slovenske umetnine. Počasi so se prikazovali tudi zasebni kupci. Malo pred zadnjo svetovno vojno je začel kranjski deželni odbor snovati umetnostni svet, ki naj bi dobil znatne vsote za oblikujočo umetnost. Na razstavi leta 1900. je bilo okoli 5000 obiskovalcev. Ko je bil sezidan Jakopičev umetnostni paviljon, sta bili po navadi

Opozarjamo svoje bralce in naročnike, da se je uprava našega lista preselila v Gosposko ulico štev. 12. Tja naj se naslavlja tudi vsi dopisi. Vabimo ob tej priliki vse svoje prijatelje, da nam sporočijo svoje želje glede lista in njegovega urejevanja. Uredništvo in uprava.

Mladina

IMA BESEDO

Slednji med nami skriva danes za nagubanim čelom skrb, ki jo čuti ves narod, bojazan, ali ne bodo prijezdili tudi nad nas jezdeci iz Apokalipse, kočene pošasti vojske in smrti in se vrgle na ta ubogi milijon. Človeku se vsiljuje vprašanja. Ali je pred nevarnostjo narod enotnejši, bolj strnjen, ali ga prevzema večja zavest odgovornosti, večja požrtvovalnost? Ali smo pripravljivi vsaj za trenutek, če nam bo prizanešeno, pa bomo postavljeni iz oči v oči novi odločilni uri, ko se bo pisala usoda za dolga stoletja?

In važno vprašanje: kaj dela v tem času slovenski izobraženec? Kaj delajo tisti, ki bi morali imeti najjasnejši pogled in največji čut odgovornosti?

Ko sem zadnjič stal pred univerzo in gledal tisto neakademsko debato s pestmi, sem stal najprej tam kot brezbrizen gledalec. Pozneje pa sem stvar malo premislil in se ob tem še ostreje zavedel usodnosti slovenskega položaja. To obračunavanje izobraženecv se mi je pokazalo kot majhna podoba vsega našega javnega življenja. V eni morda najusodnejših ur so mladi Slovenci ločeni po različnih take narave, da mislijo, da morajo zaradi njih drug drugega s silo napasti in onemogočiti.

Ne govorim tega zato, ker bi mislil, da je idejni boj nepomembna reč. Govorim to zaradi razočaranja nad zrelostjo slovenske akademske mladine, zaradi nekega notranjega odpora do vseh tistih, ki danes povzročajo take spopade. Tako se nam znova razodeva, kakšnega nenaravnega mišljenja smo se mavzeli. Mladi Slovenci mislijo, da bo slovenski narod srečen edino tedaj, ko se bo prerodil stisnjen v oblike njihovih takih in drugačnih ideoloških konstrukcij. Ne odrečejo se smeri tega čudnega nacionalizma, pa naj pride kar hoče. Ne izhajajo iz konkretnega položaja Slovencev, iz značaja in njihove psihologije, iz realističnega presojanja njihove danosti in potreb, marveč iz svoje dogmatike. Narobe realizem!

Kdaj bomo spoznali, da so eno naše slovenske koristi in zahteve, ki so prva naša naloga naši dejavnosti, drugo pa širjenje te ali one agitacije med Slovenci, te ali one dogmatike? Velike zablode dolžim tisto mladino, ki se tako zapisuje različnim bodisi političnim, bodisi nazorskim strujam, ki tako podleže kakšnim tujim agitacijam, da ji potem branijo in onemogočajo skupnost pri delu na terenu krvavih slovenskih potreb in jo tako plemenitijo, da se med seboj izživa in obračunava s pestmi. Taki ljudje onemogočajo vsako sodelovanje.

Sam sem akademik in vem, da so med nami take razlike, da ne bo nič čudnega, če bodo tisti, ki danes skupno napadajo tretjega, spet kot dvoje sovražnikov s pestmi obračunavali med seboj.

Čutim usodnost takih metod, zato sem spregovoril. Akademik.

gov »Dobrodo«, poleg še dveh slovenskih del, in sicer Antona Slodnjaka o Levstiku in Miška Kranjca »Do zadnjih meja«. Dr. K. B.

Urednik in izdajatelj: Vitko Musek, Ljubljana

v njem po dve razstavi na leto. Obiskovalo jih je po nekaj sto ljudi, včasih seveda tudi po več. Vendar je zanimanje za razstave polagoma rastlo. Ko je po zadnji svetovni vojni prevzela Jakopičev paviljon »Narodna galerija«, je nastal počasi stalni kader obiskovalcev razstav, in sicer kakšnih 600 ljudi.

Odkar je ustanovljena banovina oziroma že od takrat, ko sta bila ustanovljena oblastna odbora, dobiva oblikujoča umetnost pri nas precejšnjo javno podporo, ki jih ji daje tudi ljubljanska občina, tudi glede na današnjo valuto gotovo veliko večje kot jih je dobivala pred 40 in 30 leti. Število ljudi, ki kupujejo umetnine, se je pri nas v teku zadnjih 40 let hudo pomnožilo. V Ljubljani imamo tri ali štiri trgovine z umetninami, ko še pred 20 leti ni bilo nobene. Če je še pred 15 leti obiskalo umetnostne razstave na leto le kakšnih 1000 do 1200 ljudi, jih obišče sedaj samo v Ljubljani na leto 5000 do 6000 obiskovalcev. Razstave prirejajo tudi v Mariboru. Samo v Ljubljani je bilo lani 12 razstav! Število občinstva, ki se zanima za oblikujočo umetnost, je v teku zadnjih 40 let naraslo gotovo za najmanj petkrat. Ni se pa dvignila kakovost našega umetnostnega ustvarjanja.

(Dalje prihodnjič.)